

פרק כט אך עוד אחת צריך לשית עצות בנפשו'
 הבינונים אשר לפעמים ועתים רבים יש להם טמטום הלב שנעשה כאבן ולא יכול לפתוח לבו בשום אופן לעבודה שבלב זו תפלה. וגם לפעמים לא יוכל להלחם עם היצר לקדש עצמו כמותר לו מפני כבדות שבלבו וזאת היא עצה היעוצה בזהר הקדוש דאמר רב מתיבתא בגן עדן אעא דלא סליק ביה נהורא מבטשין ליה כו'. גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה כו' פי' נהורא דנשמתא שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך למשול על חומריות שבגוף. ואף שמבין ומתבונן

עבודה שבלב זו תפלה:
 תענית ב, א. בזהר הקדוש:
 ח"ג קסה, א.

[ז, א]

„הקדוש“ – חכמה, שמשם נמשכים בחי' נצח והוד. וגם שם הספר „זהר הקדוש“ הוא על שם הכתוב „והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע“ (כמ"ש ברע"מ⁸), ש„משכילים“ הם נצח והוד דז"א (כדאייתא בזוה"ק⁹), שהם „מן זוהרא דאימא עילאה“¹⁰, כי נצח והוד הם „למודי ה" הנמשכים מבינה¹¹.

„דאמר רב מתיבתא בגן עדן“ (כנגד „אמונה אומן“): „גן“ הוא מלכות, ו„עדן“ הוא חכמה. ו„ריש מתיבתא בגן עדן“ – י"ל שהוא בחי' יסוד ז"א („אומן“), שהוא הנהר היוצא מ„עדן“ שהוא חכמה (כי הטיפה שביסוד נמשכת מהמוח¹², וגם יסוד אבא משובש ביסוד ז"א¹³), ומשקה את ה„גן“ שהוא מלכות („אמונה“).

ותוכן „העצה היעוצה“ הוא – „אעא דלא סליק בי' נהורא מבטשין לי' .. גופא דלא סליק בי' נהורא דנשמתא מבטשין לי'“:

תיבת „עצה“ – מלבד פירושה הרגיל, עצה כפשוטה – היא גם מלשון עץ („אעא“), שהרי בדי ערבות (שהם בחי' נצח והוד, כנ"ל) הם עצים¹⁴. וכמ"ש¹⁵ „עץ חיים היא למחזיקים בה“, שה„מחזיקים“ בה (דקאי על התורה) הם „תמכין דאורייתא“, בחי' נצח

לשית עצות בנפשו' הבינונים .. וזאת היא עצה היעוצה בזהר הקדוש דאמר רב מתיבתא בגן עדן אעא דלא סליק ביה נהורא מבטשין ליה כו'. גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה: „עצות“ הן בנצח והוד (הנקראים „בדי ערבות“¹). וכמבאר בזוה"ק² בפירושו הכתוב „עצות מרחוק אמונה אומן“, ש„עצות“ הן בנצח והוד, והן נמשכות „מרחוק“ – מחכמה או מבינה, ו„אמונה ו„אומן“ הם בחי' „גן“ (מלכות) ו„נהר“ (יסוד).

ועפ"ז יובן היטב דיוק לשון אדה"ז, וזאת היא עצה היעוצה בזהר הקדוש דאמר רב מתיבתא בגן עדן, שהוא ממש כמו לשון הכתוב שם:

„עצה היעוצה“ (כנגד „עצות“): „עצה“ – נצח, ו„היעוצה“ – הוד. ועם כל זה שניהם אחד (היינו שה„עצה“ עצמה היא „היעוצה“), כי נצח והוד הם „תרין פלגי גופא“⁴ שנחשבים לאחד (אם כי לעיל נקט „לשית עצות“ לשון רבים, וכן הלשון בכתוב היא „עצות מרחוק“, לשון רבים), בערך המלכות שבאחוריהם⁵, ולכן אין בהם אלא שם אחד, צבאות⁶ [וזהו ש„נצח הוד“, עם הב' תיבות, הם מספר „עצה“]. „בזהר הקדוש“ (כנגד „מרחוק“): „בזהר“ – בינה,

כט. 12) ראה לקו"ת חוקת ס, ד. פירוש המלות לאדהאמ"צ כו, א. ובכ"מ. 13) ראה ע"פ שער הכללים פ"י. לקו"ת להאריז"ל דברים א, יח. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' כד. ועוד. 14) עיין מאו"א מערכת עי"ן אות יז, ש„עצי שטים“ הם נצח והוד (עיי"ש). ו„עצי שטים“ שייכים „בדי ערבות“, כי „שטים“ פירושו גם מלשון שטות, כמו בדי ערבות שאין בהם לא טעם ולא ריח (כדלקמן בפנים). 15) משלי ג, יח.

1) ראה זח"א רכ, ב. רסב, א. וזהר וביאוה"ז שבהערה הבאה. 2) ח"ג קצג, ב (עיי"ש) ובמקדש מלך שם – נתבאר בארוכה בביאוה"ז להצ"צ לשם (ח"א ס"ע תקלה ואילך). 3) ישעי' כה, א. 4) זח"ג רלו, א (ברע"מ). 5) ראה פ"ע"ח שער התפילין פ"א. 6) ראה יהל אור ע' שס. 7) דניאל יב, ג. 8) זח"ג קכד, ב. ועיין לקמן אגה"ק פכ"ו. 9) ח"א טו, ב (ועיין במקדש מלך שם). 10) רע"מ שם. 11) מאו"א מערכת למ"ד אות

ליקוטי

פרק כט

אמרים

שעה

את הגבורות הקשות של עץ הדעת טוב ורע («אעא דלא סליק בי נהורא») – צריך להמשיך מבחי' דעת.

(מוהרלוויץ אבי כ"ק אדמו"ר²⁷)

לפעמים ועתים רבים יש להם טמטום הלב .. לעבודה שבלב זו תפלה. וגם לפעמים לא יוכל להלחם עם היצר בו: הטעם שלגבי טמטום הלב לתפלה נקט „לפעמים ועתים רבים“, ולגבי מלחמת היצר נקט „לפעמים“ בלבד:

תפלה – היא בהוד²⁸, כי ענין ההוד הוא „להשתחוות ולהודות לה' כו'“ (כמ"ש באגה"ק²⁹), שהו"ע התפלה [ולכן התפלה מתחלת ב,הודו לה' גו'³⁰, ובסוף התפלה מסיימים „אך צדיקים יחדו לשמך“³¹], וזהו שתפלה היא בחי' יהודה, שנקרא ע"ש ענין ההודאה (הוד)³². משא"כ המלחמה עם היצר – היא בנצח³³, כי פירוש נצח הוא „לעמוד בנצחון נגד כל מונע מעבודת ה'“ (כמ"ש באגה"ק שם).

ומאחר שבהוד, שהוא סוף קו השמאל, הפגם הוא יותר מבנצח, שהוא בקו הימין [כידוע³³ בענין „והודי נהפך עלי למשחית“³⁴, שם „הוד“ נעשה „דוה“³⁵, ולכן האלף החמישי שכנגד הוד הוא כולו חורבן וגלות, משא"כ באלף הרביעי שכנגד נצח הגלות היא רק עק"ב שנה] – לכן בענין התפלה שכנגד הוד נקט „לפעמים ועתים רבים“, די"ל ש„עתים רבים“ הם הי"ד עתים לרעה ר"ל, שהם מקו השמאל³⁶.

משא"כ לשון „לפעמים“ – שייך לומר הן בהוד והן בנצח, כי „פעמים“ פירושו גם רגלים (כמו „מה יפו פעמך“³⁷ וכדומה), והיינו נצח והוד שהם בחי' רגלים³⁸.

(מוהרלוויץ אבי כ"ק אדמו"ר³⁹)

עצה היעוצה: הלשון „עצה היעוצה“ נזכר גם לעיל פכ"ו, כי גם שם העצה היעוצה היא כדי לטהר לבו

והוד¹⁶, וע"ז קאמר „עץ חיים“, הרי שנצח והוד הם בחי' עצים.

והנה יש ב' בחי' עצים, ושניהם בגן עדן: (א) עץ החיים, שהוא כולו טוב; (ב) עץ הדעת, שהוא טוב ורע. ועץ הדעת מתחיל למטה מהחזה¹⁷, דהיינו בבחי' נצח והוד, שמהם יכולה להיות יניקה ללעו"ז, כמו הפגם בירך יעקב¹⁸, וכמו „הני ברכי דשלהי מינייהו .. הני כרעי דמנקפן מינייהו“¹⁹.

וזהו „אעא דלא סליק בי נהורא“, דקאי על העצים דנצח והוד, בחי' בדי ערבות שאין בהם לא טעם ולא ריח²⁰, ולכן יכולה להיות מהם יניקה ללעו"ז.

ובעבודה – ענין זה הוא בכינונים, שמקומם למטה מהחזה, ששם עץ הדעת טוב ורע [ולכן הרע בהם הוא בתקפו כתולדתו, ועבודתם היא במחשבה דיבור ומעשה, שהם בה"א אחרונה, בחי' מלכות, שקומתה כנגד נה"י²¹ שלמטה מהחזה].

ותוכן העצה „מבטשין ליי“, ביטוש העץ (ה„אעא דלא סליק בי נהורא“) – י"ל שהוא ע"ד חביטת הערבה, שע"י החביטה ממתקין את הגבורות הקשות שבנצח והוד הנקראים ערבות²².

וביטוש זה נעשה ע"י „העצה היעוצה“ דוקא, בחי' נצח והוד הנקראים „עצות“, שהם עצמם המבטשים את ה„עצים“. ולכן מי שאמר עצה זו הוא „רב מתיבתא בגן עדן“ דוקא, ששם נמצא גם עץ הדעת טוב ורע (ולכן דוקא הוא יכול ליתן עצה לבטשו).

ועוד י"ל בדרך אפשר בדקדוק הלשון „עצה היעוצה“ דוקא – שעצה זו נמשכת משם יאנוצ"ה (מהשמות כל"ך סעפ"ה יאנוצ"ה) הנזכר בזהר²³, שהוא בדעת²⁴, והרי נצח והוד שייכים לדעת [כי „נצח הוד“ מספרם שם אהו"ה במילוי יודי"ן (אל"ף ה"י וי"ו ה"י)²⁵, שהוא השם דדעת²⁶], ולכן כדי להמתיק

קה"י ערך אהוה. ובארוכה – לקולו"צ לזח"א ע' קטז ואילך. ועוד. (27) לקוטי לוי"צ לתניא ס"ע ז ואילך. (28) ראה „לקוטי פירושים“ לעיל ד"ה לשי"ת, שענין טמטום הלב הוא בבחי' נצח והוד דוקא. (29) ס"ט"ו. (30) דברי הימים-ט, טו, ת. (31) תהלים קמ, יד. (32) ראה תו"א ר"פ ויחי (עיי"ש). (33) ראה ע"ח שער הירח (שלי"ה) פ"ה. עמק המלך שער ו פנ"ה. מאמרי אדה"ז פרשיות ע' תכ. ועוד. (34) דניאל יו"ד, ת. (35) איכה א, יג. וראה זח"ג רמג, א (ברע"מ). רפכ, א. ת"ז תל"ג (עז, א). ועוד. (36) ראה קהלת ג, ב ואילך. ת"ז תס"ט (קא, ב). (37) שיר השירים ז, ב. (38) ראה ת"ז בהקדמה (ז, א). ובהנסמן שם בנצו"ז. (39) לקוטי לוי"צ לתניא ע' ח ואילך.

(16) ראה זהר ח"ג נג, ב. ח"ב רנו, ב. סידור עם דא"ח צח, ג. (17) ראה ע"ח שלי"ח (שער לאה ורחל) פ"ג. מאמרי אדהאמ"צ בראשית ע' סג. וש"נ. (18) ראה זח"א קעא, א. (19) ברכות ו, א. (20) ויק"ר פ"ל, יב. (21) ראה פ"ח שער התפלה פ"ה. שער הכוונות דרושי תפלת השחר דרוש ג. וראה „ספר הערכים – חב"ד“ מערכת אותיות אות דל"ת ע' תקא ובהערה 491 (ובמילואים לשם). (22) ראה סידור אדה"ז אחר הושענות. (23) ח"ג קנו, ב. (24) מק"מ לזהר שם בשם ס' ערוגת הבושם, עיי"ש. ועיין עוד מענין שם זה במשנת חסידים מס' חצות פ"ה משנה ח"י, עיי"ש. (25) ראה גם ברית כהונת עולם מאמר יחוד ש"ש פ"ה. אגרא דכלה עה"פ (וישלח לג, ז), ויעקב נסע סכותה". בני יששכר מאמרי חודש כסלו טבת מאמר ב סל"ה. (26) ראה

בשכלו בגדולת ה' אינו נתפס ונדבק במוחו כל כך שיוכל למשול על חומריו' הלב מחמת חומריותו וגסותו והסיבה היא גסות הקליפה שמגביה עצמה על אור קדושת נפש האלהית ומסתרת ומחשיכה אורה. ולזאת צריך לבטשה ולהשפילה לעפר דהיינו לקבוע עתים להשפיל עצמו להיות נבזה בעיניו נמאס ככתוב ולב

נבזה בעיניו נמאס ככתוב:
ההלים טו, ד.

להביא לידי גילוי המדות (וכן כל הכחות, שנקראות בשם "כח" לפי שהן בהעלם, וצריך להמשיכן מההעלם אל הגילוי), ואזי יהיו המדות בגילוי גם בגוף, כנ"ל שהגוף הוא חומר מוכן לקבל צורת שם הוי' שבנפש.

אבל אם אינו פועל כלום בגוף ע"י עבודתו – הרי אין גילוי שם הוי' שבנפש מאיר בגוף, וזהו, גופא דלא סליק בי' נהורא דנשמתא".

(כ"ק אדמו"ר מהר"ש⁴⁸)

גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא .. והסיבה היא גסות הקליפה כו': כי גוף כזה שרשו מכלים דתהו, שלא יכלו להכיל האור ונשברו מפני שהיו בבחי' יש.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁴⁹)

אינו נתפס ונדבק במוחו .. למשול על חומריו' הלב מחמת חומריותו וגסותו; ממ"ש, חומריותו וגסותו" – לשון רבים – מוכח דקאי (לא רק על הלב, אלא) גם על המוח. והטעם שלא הזכיר גם בריש פרקין ע"ד המוח (אלא רק ע"ד "טמטום הלב") – אולי יש לתרץ: בריש פרקין קאי בבינונים, ובינוני תמיד מוחו ברשותו כו'⁵⁰; משא"כ כאן מפרש מאמר הזהר, ובזהר פשיטא דמדבר גם ברשעים (אף שגם בבינונים קאי, ולכן הביאו אדה"ז כאן), ולכן מוסיף כאן גם ע"ד המוח.

(כ"ק אדמו"ר⁵¹)

צריך לבטשה .. להשפיל עצמו כו': ביטוש זה שמבטש את עצמו (בביטושים המבוארים בהמשך הפרק) הו"ע, "יגיעת בשר לבטש את הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש" המבואר לקמן⁵².

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב⁵³)

תזריע ע' תקכד. תצא ע' תקפד ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' יח וע' רטו. תו"מ סה"מ ח"ג ע' שלו ואילך. (48) סה"מ תרל"ב ע' רצו ואילך. (49) אוה"ת תשא ע' א'תתסו. (50) עיין לעיל פ"ו. (51) מראה מקומות, הגהות והערות קצרות. שיעורים בספר התיניא ע' 330 הערה 3. (52) פמ"ב. (53) קונטרס עה"ח ע' 47.

מ, כבדות .. וטמטום הלב כאבון" (עיי"ש), ע"ד העצה היעוצה כאן, שהיא להסיר הטמטום והכבדות שבלבו [אלא ששם העצה היעוצה היא, לטהר לבו מכל עצב .. ממילי דעלמא, ע"י מאמר רז"ל⁴⁰, "כשם שמברך על הטובה כו'", משא"כ כאן מיירי במילי דשמיא. וד"ל].

(מוהר"ו צ"צ אבי כ"ק אדמו"ר⁴¹)

אע"א: שהוא משל לאדם, כמ"ש⁴², "כי האדם עץ השדה".

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁴³)

אע"א דלא סליק ביה נהורא מבטשין ליה כו'. גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה: הלשון לפנינו בזהר: "אע"א דלא סליק נהורי' יבטשון בי' ואנהיר, גופא דלא סלקא בי' נהורא דנשמתא יבטשון בי' כו'".

(כ"ק אדמו"ר⁴⁴)

גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא .. שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך למשול על חומריות שבגוף: ביאור הענין בפרטיות יותר:

כשם שישנו שם הוי' בנפש כל אדם מישראל (כמ"ש⁴⁵ "כי חלק הוי' עמו יעקב חבל נחלתו")⁴⁶ – כך ישנה תמונת שם הוי' גם בגוף האדם⁴⁷: הראש הוא תמונת יו"ד, הגוף הוא תמונת וא"ו, וה' אצבעות ידיים ורגליים הם ב' ההי"ן (ומה שיש יו"ד אצבעות בידיים וברגליים – כי הה"א יש בו מילוי ה"א).

והכוונה בתמונת שם הוי' שבגוף היא כדי שיהי' הגוף חומר מוכן לקבל צורה, דהיינו שיהי' כלי לגילוי שם הוי' שבנפש (הראש – כלי ליו"ד שבנפש, שהו"ע ביטול הרצון שלמעלה מטעם ודעת; הגוף – מלוכב בו וא"ו שבנפש, דהיינו המדות שבנפש וכו'), שבשביל זה היתה ירידת הנפש בגוף. והעבודה היא

(40) ברכות נד, א. (41) לקוטי לוי"צ לתניא ע' ט. (42) פ' שופטים כ, יט. (43) אוה"ת חוקת ע' תתל. (44) מראה מקומות, הגהות והערות קצרות. (45) האזינו לב, ט. (46) ראה לקו"ת ר"פ ראה. תצא לת, ג ואילך. ובכ"מ. (47) ראה אוה"ת יתרו ע' תשכה (כשם ראשית חכמה) וע' תתנה ואילך.

ליקוטי אמרים

פרק כט

שעז

נשמה שנתת בי טהורה היא: ברכות ס, ב – נוסח ברכות השחר. וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו: ויקר רפל"ד – הובא בר"ח שער ב פ"א.

נשבר רוח נשברה היא הס"א שהיא היא האדם עצמו כבינונים שנפש החיונית המחיה הגוף היא בתקפה כתולדתה בלבו נמצא היא היא האדם עצמו. ועל נפש האלהית שבו נאמר נשמה שנתת בי טהורה היא שנתת בי דייקא מכלל שהאדם עצמו איננו הנשמה הטהורה כי אם בצדיקים שבהם הוא להפך שנשמה הטהורה שהיא נפש האלהית הוא האדם וגופם נקרא בשר אדם. וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך לאכול היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה

שהאדם עצמו איננו הנשמה הטהורה: „הנשמה הטהורה“ דייקא – משא"כ „נשמת רוח חיים“, שהיא הנפש החיונית⁶⁴.

(כ"ק אדמו"ר⁴⁴)

כמאמר הלל הזקן .. לגמול חסד עם העלובה ועני' הוא גופו: צ"ע, שהרי בויק"ר הלשון הוא „לגמול חסד עם .. הדין נפשא עלובתא“, וא"כ לשון „עלובה“ קאי אנפשו, ולא אגופו (וגם הלימוד שם הוא מקרא ד„גומל נפשו“⁶⁵).

[ואי אפשר לומר שהכוונה במ"ש כאן „גופו“ היא לנפש הבהמית המחיה הגוף – כי מדמסיים „שהרע שהי' בנפש החיונית .. נכלל בקדושת נפש האלקית ממש בצדיקים“ משמע דבצדיקים לא חשיב אלא הגוף ונפש האלקית (והנה"ב כבר אינה במציאות, אלא כלולה בנה"א)].

אבל פירוש אדה"ז מוכרח הוא לפי מה שמקדים שבצדיקים הנשמה היא האדם עצמו⁶⁶ (וממילא א"א שהיא ה„עלובה“ ש„כמו זר נחשב אצלו“). ועכצ"ל דבמדרש רבה קרי „נפשו“ („נפשא עלובתא“) לחיות הגוף, שהוא הנהגה מאכילה ושתיה, ועליו שייך לומר שהוא רוחץ במרחץ כו' (כנזכר בויק"ר שם). ואינו כפירוש המתנות כהונה בתיבת „עלובה“ („נשמה העלובה מדרכי הגוף“).

ואולי יש לתווך, שבתניא מדובר על הלל במצבו כמו שהוא לעצמו (מתאים לאמירתו „אם אני כאן הכל

להשפיל עצמו להיות נבזה בעיניו נמאס ככתוב ולב נשבר .. רחוק מה' בתכלית הריחוק .. ובפרט כשיזכור טובאת נפשו כו': מדה זו (מדת „לב נשבר“ הבאה מחמת ריחוקו מה' וטומאת נפשו כו') יתירה היא ממדת „והוי שפל רוח בפני כל האדם“⁵⁴ המבוארת לקמן⁵⁵ (היינו בחי' שפלות וביטול, „ונפשי כעפר לכל תהי“⁵⁶, אבל לא שבירה), הבאה ע"י שיבחון בעצמו „אם הוא עובד ה' בערך ובחי' מלחמה עצומה כזו ונסיון כזה“ (כמו הנסיון של ה„קל שבקלים“ ש„פרנסתו לילך בשוק כל היום כו“).

(כ"ק אדמו"ר הצי"צ⁵⁷)

נבזה בעיניו נמאס ככתוב ולב נשבר: ממ"ש „ולב נשבר“ בוא"ו (דלא כבקרא⁵⁸ – „לב“ בלא וא"ו), מוכח שתיבת „ככתוב“ לא קאי אלאחריו („ככתוב ולב נשבר“), אלא אלפניו („נבזה בעיניו נמאס ככתוב“). וכן הוא לקמן בפרקין בהדיא („ונבזה בעיניו נמאס ככתוב בתכלית המיאוס“).

(כ"ק אדמו"ר⁴⁴)

הס"א שהיא היא האדם עצמו כבינונים: היינו שכן הוא בחיצוניות ובגילוי. אבל בפנימיות ובאמיתיות – החיות היא מנפש האלקית⁵⁹ [ולכן כל איש ישראל, אפילו קל שבקלים, מוכן למסור נפשו על קידוש השם⁶⁰, כי נפשו האלקית היא אמיתית מציאותו]⁶¹, ורק שבאה ע"י נפש הבהמית⁶².

(כ"ק אדמו"ר⁶³)

פ"ח. 61) ראה לקמן אגה"ת פ"ו. קונטרס ומעין ע' 77 ואילך. 62) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1206 ובהנסמן שם. 63) לקו"ש ח"י ע' 103 הערה 24. חייא ע' 71 הערה 51. 64) רמב"ם הל' יטודי התורה פ"ד ה"ט. ע"ח ש"נ (שער קיצור אבי"ע) פ"ח. 65) משלי יא, יז. 66) ל"ת להאריז"ל בראשית. ועוד.

54) אבות פ"ד מ"י. 55) פ"ל. 56) נוסח „אלקי נצור“ (ברכות יז, א). 57) אוה"ת ויחי תשכט, א. 58) תהלים נא, יט. 59) ולכן כאו"א מחוייב בקיום מצות „ואהבת לרעך כמוך“ (קדושים יט, יח) בכל זמן ובכל מקום – אף שאהבה ואחוה אמיתית יכולה להיות רק כשעושה נפשו עיקר (כמבואר לקמן פ"ב). 60) לעיל

ועניה הוא גופו כי כמו זר נחשב אצלו ולכן אמר שהוא גומל חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק נפש האלהית לכד כי היא לבדה מחיה גופו ובשרו שהרע שהיה בנפש החיונית המלוכשת בדמו ובשרו נתהפך לטוב ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש בצדיקים. אבל בכינוני מאחר שמהותה ועצמותה של נפש החיונית הבהמית שמס"א המלוכשת בדמו ובשרו לא נהפך לטוב הרי היא היא האדם עצמו וא"כ הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק שהרי כח המתאווה שבנפשו הבהמית יכול ג"כ להתאוות לדברי' האסורים שהם נגד רצונו ית' אף שאינו מתאוה לעשותם בפועל ממש ח"ו רק שאינם מאוסים אצלו באמת כבצדיקים כמש"ל [פ' יב]. ובוזה הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר מבעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים כנ"ל וכמ"ש ואנכי תולעת ולא איש וגו' [וגם כשמתגברת בו נפשו

כמו זר נחשב: ע"ד לשון הכתוב – הושע ת, יב. גרוע .. יותר מבעלי חיים .. כנ"ל: פכ"ד. ואנכי תולעת ולא איש: תהלים כב, ז.

[ז, ב]

נשיאינו הורו ללמוד בו מדי יום ביומו⁷⁰] – מובן שכן היא המציאות האמיתית בכאו"א מישראל, ולכן שייכת לכאו"א מישראל ההוראה שהענינים הגשמיים צ"ל „כמו זר נחשב אצלו“, וכמארז"ל⁷¹ „עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי“.

(כ"ק אדמו"ר⁷²)

ועניה: צע"ק, כי ביטוי זה אינו במדרש רבה שם. ואולי מביאו כדי לסייע לפירוש תיבת „עלובה“, שלא יפרשו „חצופה“, ע"ד גיטין לו, 73.

(כ"ק אדמו"ר⁷⁴)

כח המתאוה שבנפשו הבהמית יכול ג"כ להתאוות לדברי' האסורים .. אף שאינו מתאוה לעשותם בפועל ממש ח"ו .. ובוזה הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר מבעלי חיים הטמאים כו': כי בע"ח הטמאים – לא זו בלבד שאינם עוברים על רצונו ית' בפועל, אלא „אינם יכולים לעבור כלל על רצונו ית'⁷⁴ (משא"כ הבינוני, ש"יכול .. להתאוות לדברים האסורים)“.

(כ"ק אדמו"ר⁷⁵)

כאן⁶⁷, דהיינו מדריגת הצדיקים, ובויק"ר – במצבו כמו ששייך לרבים (מתאים לאמירתו „כשאני לעצמי מה אני“ – מאמר שהובא במשנה⁶⁸, שהיא הוראה (גם) לרבים), שהם למטה ממדריגה זו.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁹)

כמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהי' הולך לאכול הי' אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה ועני' הוא גופו כי כמו זר נחשב אצלו .. בצדיקים. אבל בכינוני .. נפש החיונית .. היא היא האדם עצמו: הטעם שמוסיף תיבת „לתלמידיו“ – דלכאורה אינו מובן: מאחר שמאמר הלל הזקן נקבע בתושבע"פ, השייכת לכל בני"י, איך אפשר לומר שענין זה שייך רק לצדיקים ולא לבינונים? ולכן מדייק שמאמר הלל הזקן הי' „לתלמידיו“ דוקא, דהיינו לאלו שהם בדרגת תלמידי הלל, משא"כ בינונים אינם שייכים לעבודה זו.

ואעפ"כ, מאחר שסוכ"ס הובא ענין זה בתורה, שהיא „תורת חיים“, הוראה בחיים, וניתנה לכאו"א מישראל [ובזה גופא – בספר התניא, שרבותינו

ברכות לה, ב. 72) ת"מ חנ"כ ע' 172. שיחת ש"פ במדבר תשל"ו. ש"פ וישב תשל"ז. 73) ושם: „עלובה כלה שזינתה בקרב חופתה“, ופרשי: „עלובה – חצופה“. 74) לעיל פכ"ד. 75) לקו"ש ח"ו ע' 75.

67) סוכה נג, א. 68) אבות פ"א מ"ד. 69) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות“. תניא בצירוף מ"מ, ליקוט פירושים, שינויי נוסחאות" ע' תקלט. 70) ספר השיחות קיץ הי"ש ע' 144. ועוד. 71) רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ז. וראה אבות שם מט"ו.

ליקוטי אמרים

פרק כט

שעט

חטאת נעורים: ע"ד לשון
הכתוב – תהלים כה, ז.

האלהית לעורר האהבה לה' בשעת התפלה אינה באמת לאמיתו לגמרי מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה כנ"ל ספ"ג] ובפרט כשיזכור טומאת נפשו בחטאת נעורים והפגם שעשה בעליוני' ושם הוא למעלה מהזמן וכאלו פגם ונטמא היום ח"ו ממש ואף שכבר עשה תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן והמקום כידוע ליודעים ולכן עכשיו בשעה זו שרואה בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכלל שהיום לא נתקבלה תשובתו ועונותיו מבדילים או שרוצים

היו בנמצא כבר אז, אלא שהוא עדיין לא הגיע אליהן); ואילו התשובה שעשה (שהיתה "תשובה נכונה" לפי מצבו באותה שעה) – הסירה את הפגם רק באותן המדרגות שתשובתו הגיעה אליהן (ולכן במצבו באותה שעה לא ניכר הפגם), אבל לגבי המדרגות הנעלות יותר – הפגם עודנו במקומו, וכשמתעלה למדרגות אלו – חוזר וניכר הפגם⁸⁰, ועליו לעשות תשובה במדרגה נעלית יותר⁸¹.

ולפי ביאור זה – שייך ענין זה רק בדבר שבעת עשייתו הי' נחשב לחטא [ועכ"פ – דבר שגם בעת עשייתו לא הי' לגמרי כדבעי ("ניט קיין גלאטע זאך")⁸², ולגבי מעמדו ומצבו עתה לחטא יחשב, ולכן דנין אותו עתה על חטא זה⁸³], ולכן שייך לומר שצריך לעשות תשובה ע"ז. אבל דבר שמלכתחילה לא הי' חטא (לגבי מעמדו ומצבו באותה שעה), אלא הי' כדבעי בתכלית – הרי גם בעלייתו לדרגה נעלית יותר (שלגבי דבר זה הוא בגדר חטא⁸⁴) אין הוא נחשב לו לחטא, כיון שלא הי' חטא (ולא גרם שום פגם) בעת עשייתו, ואין מקום לעשיית תשובה ע"ז⁸⁵.

(ב) כיון שקיום התומ"צ הוא "פעולה נמשכת" (ובלשון אדה"ז לעיל⁸⁶: "יחוד .. נצחי לעולם ועד") – הרי בעליית האדם למדרגה נעלית יותר, נוטל

האהבה .. אינה באמת לאמיתו לגמרי .. כנ"ל ספ"ג: "לגמרי" דייקא, אבל מ"מ היא "באמת לאמיתו שלהם" (של הבינונים), כלשון אדה"ז לעיל שם.

(כ"ק אדמו"ר⁷⁶)

ובפרט כשיזכור טומאת נפשו .. והפגם שעשה בעליוני' ושם הוא למעלה מהזמן וכאלו פגם ונטמא היום ח"ו ממש: כלומר: מה שצריך לזכור טומאת נפשו – הוא (בעיקר) בנוגע לפגם שעשה בעליונים, מאחר ששם הוא למעלה מהזמן כו' (ולא בנוגע לטומאת נפשו למטה, שהרי עסקינן בבינוני, שבמעמדו ומצבו עתה "לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"⁷⁷, כי לא נשאר בו שום רושם מהעבירות שעשה קודם לכן⁷⁸).

(כ"ק אדמו"ר⁷⁹)

כשיזכור טומאת נפשו בחטאת נעורים .. ואף שכבר עשה תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן והמקום ולכן עכשיו בשעה זו .. מכלל שהיום לא נתקבלה תשובתו: יש לבאר ענין זה בשני אופנים:

(א) בשעה שחטא – הרי פגם חטאו בכל המדרגות, גם במדרגות הנעלות ביותר (שהרי גם מדרגות אלו

ד. 82) עכ"פ כענין "דקדוקי מצוות" שבכתבי האריז"ל שבהערה הבאה. 83) ראה פע"ח שער התפילין פ"י. שער הגלגולים הקדמה כב. שער הכוונות ענין סעודת שחרית של שבת בסופו. 84) ראה יומא פו, א. 85) וע"ד ענין "התירא בלע" (להעיר משו"ע אדה"ז אר"ח סתנ"א סי"ג בהגהה). וראה תשובת הצ"צ (ח"מ ס"ו) לענין עדות, ש"אין אנו דנין הדבר אלא לפי מה שהוא עתה .. יומשך מזה מה שיומשר". 86) פכ"ה (לב, א).

76) הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק). 77) לעיל פ"ב. 78) ראה "לקוטי פירושים" לעיל פ"א ד"ה ואח"כ. פ"ב ד"ה ולא עבר (הא). 79) לקוטי ביאורים בספר התניא ח"ב ע' רכ הערה 3. 80) וכדוגמא הידועה מרבב הנמצא על בגד, שבבגד פשוט אין שמים לב אליו, אבל אם ימצא אותו רבב עצמו על בגד משי – הי"ה מקלקל את הבגד. וע"ד מארז"ל (שבת קיד, א), "ת"ח (דוקא) שנמצא רבב על בגדו כו'". 81) ראה לקו"ת בלק עג,

שכאילו פגם ונטמא היום, הרי בכל יום ויום צריך לחזור בתשובה על כל עוונותיו – כי: (א) לכל לראש – אין לזה שייכות לזמנים הקבועים לתשובה, כי ענין זמנים אלו פירושו (לא שרק אז צריך לחזור בתשובה, אלא) שאז התשובה מתקבלת יותר וקלה יותר. (ב) גם מצד ענין הפגם עצמו אין זו קושיא, שהרי מבואר על אתר דמה שנחשב „כאילו פגם ונטמא היום” הוא רק באותה הדרגה ובאותו העולם שלא הגיעה לשם תשובתו, או שאינה מספקת לפי הדרגה שעומד בה היום, אבל בדרגה שבה כבר עשה תשובה שלימה ונתקבלה תשובתו – כבר נתקן הפגם.

(כ"ק אדמו"ר⁹⁸)

ואף שכבר עשה תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות וכו': מתוכן כללות הפרק מובן שהמדובר כאן הוא (גם) אודות תשובה מיראה, והיינו שבתשובה מיראה גופא ישנן מדרגות רבות.

(כ"ק אדמו"ר⁹⁹)

והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות .. לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן והמקום: צ"ע מהמבואר¹⁰⁰ שבחי' הזמן אינו שייך אלא בבחי' המלכות („מלך”, „מלך” ו„מלוך”¹⁰¹), משא"כ באהוי"ר ושכל לא שייך בחי' זמן. ונראה שהכוונה שם היא למדות עליונות דאצילות דוקא¹⁰², שבמדות העליונות דאצילות (ובחי"ב בכלל) לא שייך זמן.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ¹⁰³)

90 שבת קנג, א. 91 והרי כשעושה תשובה שלמה „אין מזכירין לו דבר וחצי דבר כו”, ועוד זאת שנעשה „מרוצה וחביב לפניו ית' קודם החטא” (לקמן אגה"ת פ"ב). ואף ש„וחטאתי נגדי תמיד” – עכצ"ל שיש תשובה המבטלת לגמרי פגם העבירה (בכל הדרגות), וכדמוכח מהמבואר במקומות שבהערה הבאה בענין „כל ימיו בתשובה” שהכוונה לתשובה עילאה כו. 92 ראה לקמן אגה"ת ספי"א: „כל ימיו בתשובה עילאה כו”. לקרית שבהערה 81. ר"פ האוינו. ובכ"מ. 93 ראה לקרית שה"ש סו, ג. בהנסמן בהערה הבאה. ובכ"מ. 94 ראה זח"ג קנג, ב (ברע"מ). לקרית האוינו עה, סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א, ג, סע"ב. ועוד. 95 לקרית ח"ד ע' 1197 ואילך. ח"ה ע' 397. ח"כ ע' 167. חכ"ה ע' 15 ואילך והערה 23. תו"מ תשד"מ ח"א ע' 472 ואילך. 96 ושם: „ובפרט אם הוטמא בחטאת נעורי' כו”. 97 ושם: „עון זרע לבטלה .. חמור .. וגדול עונו בבחי' הגדלות ורבויו הטומאה והקליפות שמוליד ומרבה במאד מאד .. יותר מביאות אסורות”. 98 אגרות יקודש חכ"ב ע' קמ. 99 תו"מ תשמ"ב ח"ב ע' 931. 100 סידור עם דא"ח עה, ב. 101 ראה זח"א לד, א. 102 ראה גם לקמן שעהיח"א פ"ז. 103 אוה"ת ואתחנן ע' ברמא.

הוא עמו גם את התומ"צ שקיים בעבר⁸⁷; וכדי להעלות תומ"צ אלו – שלגבי מצבו עתה יש חסרון בשלימותן⁸⁸ – צ"ל ענין התשובה.

ולפי ביאור זה – גם אם עבודתו קודם לכן היתה בתכלית השלימות (לפי מדריגתו בשעת מעשה), עדיין ייתכן (וצר"ך להיות) ענין התשובה אח"כ, כשמתעלה למדרגה נעלית יותר⁸⁹.

וכאופן זה מוכח מסדר העבודה ד, כל ימיו בתשובה⁹⁰ – דאין לומר שצורך התשובה „כל ימיו” הוא רק לפי שפגם מעשה העבירה שעשה בעבר לא סר לגמרי, ולגבי מדריגתו דעתה עדיין נשאר בו פגם מעבירה זו (כאופן הא'), כי ח"ו לחשוד בכאור"א מישראל שעדיין לא עשה תשובה שלמה, ועדיין יש בו פגם של חטא⁹¹; ועכצ"ל שגם אם „עשה תשובה נכונה” ושלמה, באופן שהפגם סר ממנו לגמרי – עדיין שייך (וצריך להיות) ענין התשובה⁹² [וכידוע⁹³ שענין התשובה ישנו גם בצדיקים, ואחת מפעולות מלך המשיח היא „משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא”⁹⁴].

(כ"ק אדמו"ר⁹⁵)

בחטאת נעורים: עיין ג"כ לקמן פמ"ב⁹⁶. בכללות ענין ח"נ – עיין לעיל ספ"ז⁹⁷.

(כ"ק אדמו"ר⁹⁸)

ושם הוא למעלה מהזמן וכאילו פגם ונטמא היום ח"ו ממש: אין להקשות, דלכאורה עפ"ז מאי נפק"מ בין זמנים המסוגלים וקבועים לתשובה (ע"פ הוראת תורתנו תורת חיים) לכל השנה כולה, דכיון

87 ובאותיות פשוטות יותר: העילוי במעמדו ומצבו עתה הוא לפי ערך מעלת עבודתו במעמדו ומצבו הקודם [ובלשון הכתוב (תהלים פד, ח) – „ילכו מחיל אל חיל”, שה"חיל" הב' הוא לפי ערך ה„חיל” הא'], ואילו היתה עבודתו במצבו הקודם באופן נעלה יותר – היתה גם העל"י „מחיל אל חיל” עתה באופן נעלה יותר. ומכיון שמעמדו ומצבו הקודם משפיע על מעמדו ומצבו עתה – ממילא מובן שמעמדו ומצבו עתה פועל שינוי בהערכת מעמדו ומצבו הקודם. 88 כי כשאדם מתעלה למדריגה נעלית יותר – נדרשת ממנו עבודה באופן נעלה יותר, כי עבודתו הקודמת אינה בשלימות לגבי מדריגתו הנוכחית (אף שהיתה בשלימות לגבי מדריגתו הקודמת). ודוגמא פשוטה לדבר – ממצות צדקה, שחיובה הוא לפי ערך נכסי האדם, ונמצא שכשרכושו מתרבה אינו יכול להסתפק בסכום שהי' נותן לצדקה קודם לכן (אף שבמצבו הקודם קיים בזה מצות הצדקה בשלימותה), אלא עליו ליתן צדקה לפי מצבו עתה (ראה כתובות סו, סע"ב ואילך). 89 דוגמא בנגלה ובהלכה לשני האופנים: עני העשיר (בקרבו עולה ויורד), שמביא אשמו כמצבו בעת הקרבתו, ושאר קרבנותיו אינם משתנים מכפי שנקבע בעת הקרבת האשם (רמב"ם הל' שגגות פ"י ה"י. הל' מחוסרי כפרה פ"ה ה"ט).

ליקוטי אמרים

פרק כט

שפא

וחטאתי נגדי תמיד: תהלים
נא, ה. מאמר זה"ק להיות
ממארי דחושבנא: זח"ג קעת,
א. הבל ורעות רוח: ע"ד
לשון הכתוב – קהלת א, יד.
מי יעלה בהר ה' גו': תהלים
כה, ג"ד.

להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דלבא יותר ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד. וגם מי שהוא נקי מחטאות נעורים החמורים ישים אל לבו לקיים מאמר זה"ק להיות ממארי דחושבנא דהיינו לעשו' חשבון עם נפשו מכל המחשבות והדיבורים והמעשים שהלפו ועברו מיום היותו עד היום הזה אם היו כולם מצד הקדושה או מצד הטומאה ר"ל דהיינו כל המחשבות והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו שזהו פי' לשון ס"א כנ"ל [כפ"ו] ומודעת זאת כי כל עת שהאדם מחשב מחשבות קדושות נעשה מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה שמהן מושפעות מחשבות הללו וכן להפך נעשה מרכבה טמאה בעת זו להיכלות הטומאה שמהן מושפעות כל מחשבות רעות וכן בדבור ומעשה. עוד ישים אל לבו רוב חלומותיו שהם הבל ורעות רוח משום שאין נפשו עולה למעלה וכמ"ש מי יעלה בהר ה' נקי כפים וגו'

[זל, ב]

„ולבי חלל בקרבי“¹⁰⁶, שהיא מדריגת צדיק „שאינ לו יצה"ר“ (כדלעיל¹⁰⁷), וא"כ אין בו שום רע ועוון המבדיל – גם אז אמר (גם על עצמו), „חטאתי נגדי“, ובהכרח לומר שזהו בשביל עלי' במדריגת הטוב עצמו – „שרוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר כו“.

(כ"ק אדמו"ר¹⁰⁸)

מחטאות נעורים החמורים: פירושו: מהחמורים שבחטאות הנעורים (ולא: מחטאות הנעורים, שחמורים הם).

(כ"ק אדמו"ר⁷⁶)

לא לה' המה: „להי“ – כפשוטו, מלשון „קרבן לה“ (ולא: לשם ה').

(כ"ק אדמו"ר⁷⁶)

חלומותיו שהם הבל ורעות רוח משום שאין נפשו עולה למעלה: כי מי שנפשו עולה למעלה – רואה (ומגלים לו) בחלומותיו רק ענינים שישנם למעלה, היינו עניני תורה וקדושה.

(כ"ק אדמו"ר⁷⁶)

מי יעלה בהר ה' נקי כפים: לכאורה צ"ל „וגו“

לא נתקבלה תשובתו: אין בזה סתירה להמבואר באגה"ת¹⁰⁴ שהשי"ת „רב לסלוח .. בלי שום ספק וס"ס בעולם“, שהרי מסיים שם שיש בזה תנאי – שקודם בקשת „סלח לנו“, „אנו מקדימין לבקש והחזירנו בתשובה שלימה לפניך“. אלא שכיון שקיום תנאי זה הוא ביד האדם, דהיינו שבידו להחליט באותה שעה שלא ישוב עוד לכסלה וכו' (שזהו תנאי שלימות התשובה) – הרי אין שום ספק כלל שלכשיעשה כן, אזי השי"ת „רב לסלוח“.

(כ"ק אדמו"ר¹⁰⁵)

ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד: לא קאי על האופן הא' דלעיל „מכלל שהיום לא נתקבלה תשובתו ועונותיו מבדילים“, אלא על האופן הב' (שאף שתשובתו נתקבלה ואין עוונותיו מבדילים, מ"מ „רוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר“) – דלכאורה זהו פלא, שאין דבר (עוון) המבדיל, ובכל זאת לא היא סליק נהורא דנשמתא בהגוף.

ולכן מכריח אדה"ז ענין זה מהכתוב: „ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד“ – שגם לאחר שאמר על עצמו

(כת"ק) – נדפסה (בחלקה) ב„שיעורים בספר התניא“ ע' 336
הערה 14.

(104) פי"א. (105) אגרות קודש ח"ט ע' שפח. (106) תהלים
קט, כב. (107) פ"א. (108) הגהה לשיעורים בספר התניא

ואינון סטריין בישין אתיין ומתדבקן ביה ומודעין ליה בחלמא מילין דעלמא וכו' ולזמנין דחייבן ביה ואחזיאו ליה מילי שקר וצערין ליה בחלמיה כו' כמ"ש בזהר ויקרא [ד' כ"ה ע"א וע"ב] ע"ש באריכות. והנה כל מה שיאריך בעניינים אלו במחשבתו וגם בעיונו בספרים להיות לבו נשבר בקרבו ונבזה בעיניו נמאס ככתוב בתכלית המיאוס ולמאס היו ממש הרי בזה ממאס ומבזה הם"א ומשפילה לעפר ומורידה מגדולתה וגמות רוחה וגבהותה שמגביה את עצמה על אור קדושת נפש האלהית להחשיך אורה. וגם ירעים עליה בקול רעש ורוגז להשפילה כמאמר רז"ל לעולם ירגזו אדם יצ"ט על יצ"הר שנאמר רגזו וגו' דהיינו לרגזו על נפש הבהמית שהיא יצרו הרע בקול רעש ורוגז במחשבתו לומר לו אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו' ככל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל באמת עד מתי תסתיר לפני אור א"ם ב"ה הממלא כל עלמין היה הוה

נבזה בעיניו נמאס ככתוב: תהלים טו, ד. לעולם ירגזו אדם כו': ברכות ה, א. רגזו וגו': תהלים ד, ה.

הביטוש הוא ג"כ ע"י דיבורים שלמעלה מן השכל והטעם.

(כ"ק אדמו"ר¹¹²)

ירעים עליה בקול רעש ורוגזו .. לומר לו אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול .. ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת: קחשיב ה' שמות (רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול), כנגד ה' גבורות, כי היצה"ר הוא מהסיגים והפסולת של ה' גבורות. [ובפרטיות – י"ל בשני אופנים: (א) „רע ורשע” – פסולת ב' הגבורות דנצח והוד; „ומשוקץ ומתועב ומנוול” – פסולת הגבורות דחג"ת. (ב) „רע ורשע” וגבורה¹¹³; „ומשוקץ ומתועב ומנוול” – פסולת הגבורות המגולות, שהן הגבורות דתפארת נצח והוד¹¹³.

ובשני האופנים – „מנוול”, שפירושו היפך הפאר והיופי, הוא כנגד פסולת גבורת התפארת. ולכן לענין „מכחיש האמת”, שאמת היא תפארת, הזכיר רק „מנוול וכו'”].

קודם „נקי”, כי יש כאן דילוג איזה תיבות בינתיים. ועיין תוס' שבת קכח, א ד"ה ונתן: „איין הפסוק כן .. ודרך הש"ס לקצרה”.

(כ"ק אדמו"ר¹⁰⁹)

בעניינים: בערוך השלם¹¹⁰ הובאו כמה דוגמאות לתיבה זו בשני יודי"ן.

(כ"ק אדמו"ר¹¹¹)

ירעים עליה בקול רעש ורוגז להשפילה כמאמר רז"ל לעולם ירגזו אדם יצ"ט על יצ"ה"ר: י"ל שהרגזה זו הו"ע החקיקה מבחוץ [דהיינו כמו גולמי עץ, שכדי לעשותם כלי צריכים תחלה לחתוך העץ מבחוץ להחליקו, ואח"כ עושים בו תוך כדי שיהי כלי קיבול] – לפעול בנפש הבהמית הביטול וההכנעה בכלל, כדי שתהי' ראוי' לעשותה אח"כ כלי ע"י העבודה במוח ובלב דנפש האלקית.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב¹¹¹)

ירעים עליה בקול רעש ורוגז .. לומר לו אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו': כי מאחר שהקליפה היא בהתנשאות ללא טעם, לכן אופן

112 סה"מ תשי"ח ע' קנד. 113 ראה לקו"ת להאריז"ל דרוש העקדה.

109 „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות”. הערות ותיקונים. 110 ערך ענין עניינא. 111 סה"מ תרנ"ט ע' קעא.

ליקוטי

פרק כט

אמרים

שפג

קאי על „כל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל“, היינו שמות אלו הם שמותיו של היצה"ר באמת – צ"ע מאי קמ"ל. וכנראה הפירוש הוא שתיבת „באמת“ קאי על מ"ש לפנ"ז, „לומר לו אתה רע ורשע כו“ (והתיבות „ככל .. ז"ל“ הם מאמר המוסגר), היינו שצריך לומר לו „אתה רע“ באמת, „ורשע“ באמת וכו' [דלא כבשרשו, שאינו רע באמת, כמשל הזונה המובא בסוף הפרק], וזה מוכרח להצלחת הביטוש.

(כ"ק אדמו"ר¹²³)

ככל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל: קאי על תיבת „וכו“ שלפנ"ז, היינו שנוסף על השמות „רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול“ יקרא ליצה"ר בכל (שאר) השמות שקראו לו חז"ל. אבל אין לומר דקאי על השמות „רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול“ עצמם, כי לא נמצאו בדברי חז"ל השמות „משוקץ ומתועב“ על היצה"ר¹²⁴.

ועיין ערכי כינויים (לבעל המחבר סדר הדורות) שהביא עוד כינויים ליצה"ר¹²⁵.

(כ"ק אדמו"ר⁴⁴)

כל מה שאריך בעניינים אלו .. להיות לבו נשבר בקרבו .. על ידי זה יועיל לנפשו האלהית להאיר עיניה באמת יחוד אור אין סוף בראייה חושיית: כי בחי' ראי' נמשכת מגילוי חכמה עילאה, שהיא בחי' שמן, הנמשך ע"י הכתישה דייקא.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ¹²⁶)

להאיר עיניה באמת יחוד אור אין סוף בראייה חושיית ולא בחי' שמיעה והבנה לברה: הכוונה בזה – לא לראיית עיני בשר (ע"ד מ"ש¹²⁷ „שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה“, שע"י ראיית מעשה שמים וארץ הגשמיים רואים בחוש שהתהוותם היא מבחי' א"ס), שראי' זו שייכת בבחי' יחודא תתאה דוקא, אלא לענין הראי' ברוחניות (ע"ד מ"ש ברע"מ¹²⁸ „בעין השכל דבלבא אתחזי כולא“), שראי' זו שייכת גם בהתבוננות יחודא עילאה¹²⁹.

שלא כן הוא, שהרי מקדים לזה „שאמר להם איך שקצה ה' עליהם“ (ואפשר שרק מצד זה הועיל הביטוש). (122) לקו"ש חט"ו ע' 124 הערה 20. (123) שיעורים בספר התניא ע' 341. (124) בשם „רע“, „רשע“, „מנוול“ – נקרא היצה"ר בסוכה נב, א ואילך. הביטוי „משוקץ ומתועב“ – נמצא ביבמות סג, ב (אבל לא בנוגע ליצה"ר). (125) ושם (ערך יצה"ר): חדש (הרשע מחדש בכל יום עמל ואון), עושר (אין רע אלא עושר), צער וצרה, תאוה. (126) הגהה ללקו"ת בהעלותך לה, ב. אוה"ת בהעלותך ע' תיט. (127) ישע"י מ, כו. (128) זח"ב קטז, ב. (129) היינו שהראי' היא בבחי' אוא"ס מצ"ע, מה שלמעלה מגדר העולמות, משא"כ

וכיון ש„אין הדינין נמתקין אלא בשרשן“¹¹⁴ (וכענין „הבלא מפיך הבלא“¹¹⁵) – לכן „ירעים עלי' בקול רעש ורוגז“ דוקא, ש„רעש ורוגז“ הם מהה' גבורות דקדושה: „רוגז“ – גימטריא גבורה; „רעש“ – מספרו ב' פעמים מנצפ"ך (שהם בחי' ה' גבורות)¹¹⁶ עם י' אותיותיהם [וביחד – „רעש ורוגז“ בגימטריא השתפ"א, חילוף (ע"י א"ת ב"ש) שם צבאות¹¹⁷ שבנצח והוד, כי ה' גבורות הן בנצח והוד (כמ"ש¹¹⁸ „קסת הסופר אשר במתניו“ – „קסת“ בגימטריא ב"פ מנצפ"ך, והיא „במתניו“ – בחי' נצח והוד הנקראות מתניים¹¹⁹)].

(מוהר"צ אבי כ"ק אדמו"ר⁴¹)

לרגו על נפש הבהמית שהיא יצרו הרע .. לומר לו אתה רע ורשע .. עד מתי תסתיר לפני אור א"ם ב"ה בו: מהסיום „עד מתי תסתיר כו“ משמע שמדובר במי שעכ"פ נוגע לו הריחוק מה¹²⁰ (וכמ"ש לעיל שהביטוש הוא מצד זה שהוא „רחוק מה' בתכלית הריחוק“, שמזה מוכח שהוא בדרגא כזו שנוגע לו הריחוק), ולא במי שנמצא בשפל המצב כ"כ עד ששום ענין רוחני אינו נוגע לו (בגילוי).

אבל מהמבואר בסיום הפרק בענין המרגלים, „שלא האמינו ביכולת ה'“, והכנעתם היתה (לא מצד ריחוקם מאלקו"ת, כי אם) מצד הדברים הקשים ששמעו בנוגע אליהם (במדבר הזה יפלו פגריכם גו")¹²¹ – מוכח שגם מי (שבגילוי) אינו מאמין ביכולת ה', מ"מ, כשנכנע (ע"י ביטוש גשמי וכיו"ב) – מתגלית פנימיותו.

ועפ"ז יש לומר שכוונת אדה"ז בהבאת הדוגמא ממרגלים היא [לא רק להביא ראי' על מ"ש לפנ"ז (כמו שמצינו דבר זה מפורש בתורה), כי אם] גם (לרמז) שהתועלת הבאה ע"י הביטושים היא לא רק במי שנוגע לו הריחוק מה', אלא גם במי (שבגילוי) אין זה נוגע לו.

(כ"ק אדמו"ר¹²²)

לומר לו אתה רע ורשע .. ככל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל באמת: אם נפרש שתיבת „באמת“

114) פע"ח שער השבת פי"ז. פכ"ד. שם שער השופר פ"א. לקו"ת להאריז"ל פ' וישב. מק"מ לזח"א קנא, א. וראה לקמן פל"א שזהו הטעם למארז"ל „לעולם ירגיז אדם כו“ (115) שבת מא, א. (116) לקמן שעהיה"א פ"ז. ובכ"מ. (117) ראה זח"ב רסא, ב. (118) יחזקאל ט, ג. (119) ראה פע"ח שער הפורים פ"ה. (120) אבל י"ל שלא כן הוא, שהרי ממשיך שע"י אמירה זו, יועיל לנפשו האלקית להאיר עיניו באמת יחוד אור אין סוף כו", ולצורך תועלת זו באה האמירה „עד מתי תסתיר כו“ (אבל לצורך ביטוש נהי"ב – יש תועלת גם בעצם הניזיפה „אתה רע ורשע ומשוקץ כו“, גם אם הריחוק מה' אינו נוגע לו). (121) אבל גם בזה י"ל

אני ה' לא שניתתי מלאכי ג,
י.

ויהיה בשוה גם במקום זה שאני עליו כמו שהיה
אור א"ס ב"ה לבדו קודם שנברא העולם בלי שום
שינוי כמ"ש אני ה' לא שניתתי כי הוא למעלה מהזמן
וכו' ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת הנראה לעינים
דכולא קמיה כלא ממש באמת בבחי' ראייה חושיית.
והנה על ידי זה יועיל לנפשו האלהית להאיר עיניה
באמת יחוד אור אין סוף בראייה חושיית ולא בחי'
שמיעה והבנה לברא כמ"ש במ"א שזהו שרש כל

[ז, ב]

תישאר בבחי' סקירה והעלם (שבאופן זה, הנה לאחר
זמן „התעיק עיניך בו ואיננו“¹³²).

„וחכם בבינה“ – שגם לאחר שנמשכה הבינה להיות
פרצוף בפ"ע, עדיין תהי' החכמה מתלבשת בה
(ונקראת „נקודה בהיכלא“¹³³). והיינו, שגם לאחר
שהבין והשיג היטב את הסברא בהרחבה גדולה
(בחי' בינה), עם כל זה יהי' שמור אצלו תמצית ותוכן
הסברא, דהיינו תוכן המכוון ממנה (שהוא ממש בחי'
בריכת וסקירת השכל שנפלה לו מתחלה, שהיא בחי'
כח היוליי של אותה הסברא), ולא יאבד תוכן
המכוון בריבוי ההסבר.¹³⁴

וזהו ענין הראי' המבואר כאן (ראי' בעין השכל) –
ע"ד „וחכם בבינה“, שבתוך בחי' ההתבוננות יאיר
בחי' הנקודה והברק דחכמה.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ¹³⁵)

בראייה חושיית ולא בחי' שמיעה והבנה לברא
כמ"ש במ"א שזהו שרש כל העבודה: לפי
ש„אינה דומה שמיעה לראי“¹³⁶, כנראה בחוש

נקודת התמצית ויראה איך שעצם הענין מוכן מכל אריכות
ההשגה, ובוה מתקרב אל עצם ענין ההשכלה כמו שהיתה בעת
שנתחדשה אצלו מכת המשכיל, שהיתה אצלו כאילו רואה.
ואף שנקודת התמצית (בחי' „חכם בבינה“) אינה בבחי' גילוי אור
עצמי כ"כ כמו נקודת ההשכלה (בחי' החכמה עצמה), שאז הי'
נרגש אצלו יותר עצם הענין כמו שהוא למעלה מהשגה – מ"מ
נקודת התמצית היא בדוגמת נקודת ההשכלה, כי בה מתקרב אל
עצם הענין, באין עירוב מכמו שהי' בעת השגת הענין, שאז עצם
הענין הוא בהתעלמות כנודע. ויתרה מזו: אף שריבוי האור
ודקות האור („די רייכקייט“) הם בנקודת ההשכלה יותר מבנקודת
התמצית, מאחר שנקודת ההשכלה היא יותר בבחי' עצמות כו' –
מ"מ, בהירות האור בנקודת התמצית היא יותר מבנקודת ההשכלה
(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע – המשך תער"ב שם ע' א'קצט).
(135) אוה"ת דרושים לזה"פ ע' תשפח ואילך. שה"ש ע' רכ
ואילך. וראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' א'קצח. (136) מכילתא
יתרו יט, ט.

וביאור ענין ראי' זו:

ההשגה שבבחי' חכמה שבנפש (עד"מ אדם שנופלת
לו השכלה חדשה מכת השכל שבנפשו) – נקראת
„ראי“, בחי' סקירת השכל¹³⁰; וההשגה שבבחי' בינה
(עד"מ השכלה זו כפי שהיא אצל אחר ששמע ממנו,
או אפילו באדם זה עצמו לאחר זמן) – נקראת
„שמיעה“.

והנה איתא בספר יצירה¹³¹, „הבן בחכמה וחכם
בבינה“, היינו שהחכמה והבינה צריכים להיות
כולים זה מזה, ובשני האופנים:

„הבן בחכמה“ – שגם בחכמה תהי' התכללות בחי'
בינה. והיינו, שלאחר שהשכיל האדם השכלה והמצאה
חדשה (שאו היא עדיין בבחי' כח היוליי בחי' ברק
המבריק ממקור החכמה, ועדיין אינו יכול להסבירה
ולבארה כלל, לא לזולתו וגם לא לעצמו) – יהי' לו
הכח להמשיך השכלה זו מבחי' הברק להיות בבחי'
גילוי בבינה. והו"ע כח ההבנה, להתבונן בהשכלה זו
לעומקה ברוח בינתו, שתהי' מובנת אצלו, ולא

יחוט' הוא שעי' העולם רואים בחי' א"ס (אף שלאידך גיסא יש
מעלה ביחוט' על יחוט'ע, כי מה שנראה מהעולם הוא בחי' עצמות
אוא"ס, משא"כ הראי' דיחוט'ע היא בבחי' גילויים מא"ס ב"ה
בלבד) (כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב – המשך תער"ב ח"ב ע' א'קצח).
(130) כלומר: נוסף על ענין ההנחה השכלית שבחכמה (ראה
בארוכה המשך תער"ב ח"א פמ"ב. פ"ג. פקל"ח ואילך). הנה
ההשכלה אינה בבחי' שכלי בלבד, אלא עם היותה ידיעה שכלית,
הרי היא בבחי' ראי' שלמעלה מהשכל. והיינו שהשכל תופס את
האור כמו שהוא עדיין למעלה מידיעה שכלית ממש, וממילא
מאיר אצלו בזה אור רב, ובהירות הענין אצלו היא כאילו רואה
את הדבר (כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב – המשך תער"ב שם).
(131) פ"א מ"ד. (132) משלי כג, ה. (133) ראה זח"א ו,
רע"א. לקו"ת פ' ראה יח, ב. ויש"נ. (134) ובפרטיות יש בזה שני
ענינים: (א) שתמצית ותוכן הסברא השמורה אצלו שומרת אותו
בהרחבת הענין, שלא ילך בדרך עקלתון מהכוונה האמיתית שבו
(כפנינים); (ב) שאחר ההשגה הטובה בפרטי הענין יבוא שוב אל

ליקוטי אמרים

פרק כט

שפה

נפש הבהמית שבישראל
 כנ"ל: פ"ו. מצד הקדושה
 כנ"ל: פכ"ב. משם אורידך
 נאם ה': ירמי' מט, טז. עובדי
 א, ד¹⁴¹. כי חזק הוא ממנו:
 שלח יג, לא. אל תקרי ממנו
 כו': סוטה לה, א. מנחות נג,
 ב. ערכין טו, א – ע"פ גרסת
 התוס' ערכין שם, ב ד"ה אל
 תקרי¹⁴³. הננו ועלינו גר':
 שלח יד, מ.

העבודה והטעם לפי שבאמת אין שום ממשות כלל
 כס"א שלכן נמשלה לחשך שאין בו שום ממשות
 כלל וממילא נדחה מפני האור וכך הס"א אף שיש בה
 חיות הרבה להחיות כל בעלי חיים הטמאים ונפשות
 אומות העולם וגם נפש הבהמית שבישראל כנ"ל מ"מ
 הרי כל חיותה אינה מצד עצמה ח"ו אלא מצד הקדושה
 כנ"ל ולכן היא בטלה לגמרי מפני הקדושה כביטול
 החשך מפני האור הגשמי רק שלגבי קדושת נפש
 האלהית שבאדם נתן לה הקב"ה רשות ויכולת להגביה
 עצמה כנגדה כדי שהאדם יתעורר להתגבר עליה
 להשפילה ע"י שפלות ונמיכת רוחו ונכזה בעיניו נמאס
 ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא לקיים מ"ש
 משם אורידך נאם ה' דהיינו שמסירה מממשלתה
 ויכלתה ומסלק ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה
 עצמה נגד אור קדושת נפש האלהית ואזי ממילא
 כבטלה ונדחית כביטול החשך מפני אור הגשמי. וכמו
 שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים שמתחלה
 אמרו כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו כו' שלא האמינו
 ביכולת ה' ואח"כ חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו' ומאין
 חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי לא הראה

כאן: „שאינ בו שום ממשות כלל, ו(לכן) ממילא נדחה
 מפני האור.”

(כ"ק אדמו"ר¹⁴⁰)

וכמו שמצינו .. גבי מרגלים וכו': ביאור כוונת
 אדה"ז ברא"י זו – ראה „לקוטי פירושים” לעיל ד"ה
 לרגוז.

אל תקרי ממנו כו': הפירוש ב„אל תקרי” זה („אל
 תקרי ממנו אלא ממנו”) – עיין ערוך השלם ערך
 בעל¹⁴².

(כ"ק אדמו"ר⁴⁴)

ומאין חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי

שההתפעלות ע"י ראי' היא הרבה יותר מההתפעלות
 שע"י שמיעה, אף שלא ניתוספה לו התחדשות ע"י
 הראי' (שהרי גם מתחילה ידע בבירור שכן הוא ע"י
 השמיעה), מפני שהתפעלות הראי' היא בפנימיות
 הנפש יותר.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ¹³⁷)

חשך שאין בו שום ממשות כלל וממילא נדחה
 מפני האור: גם להשיטה¹³⁸ שחושך הוא בריאה
 בפ"ע, ולא רק העדר האור – גם העדר האור נקרא
 חושך, ומה שהאור דוחה את החושך ובאופן דממילא
 – הוא בעיקר בענין העדר האור שבו¹³⁹. וזהו מ"ש

353 הערה 11. 141) אבל לעיל פכ"ז הביא גם תחלת הכתוב
 „אם תגבי' כנשר”, שהוא מהכתוב דעובדי' (משא"כ בירמי' נאמר
 „כי תגבי' כנשר”). 142) ושם (לאחרי אריכות השקו"ט), שצ"ל:
 „ממנו לא נאמר אלא ממנו .. ממנו משמע מדין, ממנו דגוש
 משמע כלפי מעלה.”

137) אה"ת וארא ע' קעו ואילך. 138) ראה בהנסמן בסה"מ
 תש"ח ע' 237. 139) משא"כ בירור המציאות דחושך – הוא ע"י
 גילוי שורש החושך עצמו (שלמעלה מאור), שביכולתו לעשות גם
 עצם החושך לאור” (אמ"ב שער הציצית פט"ו (יו"ד, סע"ב)).
 140) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות.” לקו"ש ח"ח ע'

להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים רק שאמ' להם איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו מאמינים ביכולת ה' ח"ו לכבוש ל"א מלכ' ומפני זה לא רצו כלל

(ב) ע"פ הלכה – מפורש בטושו"ע¹⁵¹ (ונפסק שם הלכה למעשה), וכ"ה בסוף מגילת תענית, שמיתת המרגלים היתה ב"ז באלול (ובכ"י שם – וכן הובא בבאה"ט שם¹⁵² – שמתו בשבעה באלול, וכן מפורש בתרגום יב"ע), ריבוי זמן לאחר המאורע. ועפ"ז – שלשת הפסוקים לו"לח (שבהם נזכרת מיתת המרגלים במגפה) הם מאמר המוסגר (כדי לסיים ספור הנעשה במרגלים עצמם, אף שבפועל אירע לאחר זמן).

והנה בכ"י שם כתב, שמייד נשתרבו לשונם .. והיו מתמצים בחולאים רעים¹⁵³ עד ד' באלול¹⁵⁴. אבל אדה"ז לא קאי בשיטת הב"י (דא"כ הרי ראו בנ"י מיד איך נשתרבו לשונם והתחילו החולאים, וגם זה הוא „אות ומופת“), אלא בשיטת הב"ח שם, שכתב שהב"י נדחק בדבריו, ומפרש שרק הגזרה היתה בת"ב, אבל מיתת המרגלים בפועל היתה ב"ז אלו (דכך גזרה חכמתו יתברך“).

(כ"ק אדמו"ר¹⁵⁵)

והכשרין כו". אבל לפי הספרי (עה"פ בהעלותך שם, יח – הובא בפרש"י שם) שהכשרים „מתמצין על מטותיהם“, משא"כ הרשעים – אין מקום לומר שהמרגלים (שהיו רשעים) יהיו מתמצין כו', אלא צ"ל שמתו מיד, או שגם לשונם לא נשתרבו מיד. וי"ל בדרך אפסור שגם זה (שיטת הספרי) הוא יסוד דברי אדה"ז כאן (שכיון שהרשעים אינם מתמצין כו', עכצ"ל שלא נשתרבו לשונם אלא סמוך למיתתם בחודש אלול, וא"כ בשעת חזרת האמונה לא ה' עדיין שום „אות ומופת“). וי"ל שגם להמכילתא אין הכרח לומר שנשתרבו לשונם מיד, אלא רק שנצטערו זמן מסויים, וילמד סתום מן המפורש (בשלו) – „עד חודש ימים“ (בהעלותך שם, כ). ועפ"ז יש לקשר ב' המחלוקת (אם נשתרבו לשונם מיד, ואם מתו ב'ז אלול או ב"ז בו) זו בזו: לשיטת הטור, שמתו ב"ז אלול – היתה התחלת „החודש ימים“ חודש קודם לכן, ולא מיד בתשעה באב, בעת חטא המרגלים (ואולי זוהי שיטת אדה"ז, שכתב ש„לא הראה להם משרע"ה שום אות ומופת“); משא"כ לשיטת הב"י, שמתו ב'ז אלול – צ"ל שמייד (בתשעה באב) נשתרבו לשונם. (154) ומ"מ, גם להב"י צ"ל שפסוקים אלו הם מאמר המוסגר, שהרי מדובר בהם ע"ד מיתתם של המרגלים (שלא היתה אלא באלול, היינו זמן רב לאחר חזרת האמונה), ולא על שרכוב לשונם. (155) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות“. אגרות קודש ח"י ע' רנד. לקו"ש ח"ג ע' 46 ובהערה 23. שיחת ש"פ שלח תשל"ב.

לא הראה להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים רק שאמר להם איך שקצף ה' עליהם כו': ואף שנאמר שם¹⁴⁴, „וימותו האנשים גו' במגפה“¹⁴⁵ – הרי „מפורש בתורה“ (כלשון אדה"ז) שסיבת חזרת האמונה היתה הדיבור הקשה ולא ענין אחר, וכמ"ש¹⁴⁶, „וידבר משה את הדברים האלה גו' ויתאבלו העם מאד“, ולא שהראה להם עוד מה.

ובטעם הדבר (שמיתת המרגלים במגפה לא פעלה בהם חזרת האמונה) – י"ל בשני אופנים:

(א) ע"פ פשוטו של מקרא¹⁴⁷ – כל הכתוב לפני „וישכימו בבוקר גו'“¹⁴⁸ (כולל – „וימותו האנשים גו'“) אירע באותו יום. ועפ"ז, „כי חזק גו'“ – אמרו המרגלים, וכל העם הסכימו עמהם, באמרם¹⁴⁹, „ולמה ה' מביא אותנו גו' לנפול בחרב גו'“, ו„הננו ועלינו“ – אמרו העם, שהרי באותה שעה כבר מתו המרגלים במגפה¹⁵⁰. ועפ"ז צ"ל שהטעם שמיתת המרגלים לא פעלה בהם חזרת האמונה היא לפי שלא ה' בה „אות ומופת על זה“, היינו על היכולת לכבוש ל"א מלכים.

(143) משא"כ לגרסת רש"י (סוטה שם): „אל תקרי (ממנו אלא ממנו) לא גרס, שאין הפרש קרי' בן ממנו הנאמר על יחיד שנדברים עליו לממנו של רבים שאומרים על עצמן“ (וראה לקוטי פירושים כאן ובהערה 142). (144) שלח יד, לו. (145) ומוכן שלא היו יכולים לתלות מיתתם בענין אחר, שהרי מבואר בפרש"י עה"פ שמיתתם היתה „במגפה“ (בפתח, כאילו נאמר „בהמגפה“), „באותה מיתה ההגונה להם, מדה כנגד מדה, הם חטאו בלשון ונשתרבו לשונם כו'“, וא"כ ה' ניכר לכל שזהו עונש על חטאם. (146) שלח שם, לט. (147) ראה תשובת הרא"ש (סוף כלל יג – הובא בכ"י ובי"ח דלקמן בפנים). (148) שלח שם, מ. (149) שם, ג. (150) ועפ"ז, מ"ש אדה"ז כאן „שלא האמינו .. ואח"כ חזרו ואמרו כו'“ קאי על העם, אלא שמציין שענין זה „מפורש בתורה גבי מרגלים“. אבל במאמר אדה"ז ד"ה ענין ריב"ז (מאה שערים כו, א. מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' לב) – „וכמ"ש במרגלים שהוציאו דיכה על הארץ .. ואח"כ אמרו חטאנו כו'“ (ולא „גבי מרגלים“, כמו כאן), ומשמע שגם המרגלים עצמם אמרו „הננו ועלינו גו'“ (מתאים להמבואר באופן הב' בפנים שמיתתם היתה לאחר זמן). (151) או"ח סתק"פ ס"ב. (152) סק"ג. (153) והיינו ע"פ המכילתא (עה"פ בשלח טו, יג – הובא בפרש"י בהעלותך יא, כ) ש„הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום

(* ובנו"א (הובא במאמרי אדה"ז שם בשוה"ג): „חטאנו הננו ועלינו“.

ליקוטי אמרים

פרק כט

שפז

מאמינים בני מאמינים: ע"ד לשון חז"ל – שבת צו, א. עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו': שלח יד, כז. במדבר הזה יפלו פגריכם וגו': שם, כט. אני ה' דברתי וגו': שם, לה. ויתאבלו העם מאד: שם, לט. כמ"ש בזה"ק: ח"ב קסג, א – הובא בלקו"ת סא, סע"ד ואילך.

ליכנס לארץ אלא ודאי מפני שישראל עצמן הם מאמינים בני מאמינים רק שהם"א המלוכשת בגופם הגביה עצמה על אור קדושת נפשם האלהית בגסות רוחה וגבהות' בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש ורוגז עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם כדכתיב ויתאבלו העם מאד וממילא נפלה הם"א מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה וישראל עצמן הם מאמינים ומזה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו במחשבתו ספיקות על אמונה כי הם דברי רוח הם"א לבריה המגביה עצמה על נפשו אבל ישראל עצמן הם מאמינים כו' וגם הם"א עצמה אין לה ספיקות כלל באמונה רק שניתן לה רשות לבלבל האדם בדברי שקר ומרמה להרבות שברו כפיתויי הזונה לבן המלך בשקר ומרמה ברשות המלך כמ"ש בזה"ק :

הם מאמינים: כי בהסיר ההעלם מתגלה הטוב העצמי. וכמ"ש המהר"ל מפראג¹⁶⁰ שנשמות ישראל הן בעצם טובים¹⁶¹, והרע הוא דבר נוסף עליהן, ובהסרת הרע מתגלה הטוב.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב¹⁵⁸)

כמ"ש בזה"ק: עיין לקו"ת ד"ה אחרי ה"א תלכו כו' מנסה לדעת¹⁶², עיי"ש.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ¹⁶³)

ישראל עצמן הם מאמינים בני מאמינים: מפני ש,מזליהו חזי"¹⁵⁶, ובחי' זו מתנוצצת בהם למטה בבחי' אמונה¹⁵⁷.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב¹⁵⁸)

עצמן: כלומר: בעצם מהותם.

(כ"ק אדמו"ר מוהר"י צ"צ¹⁵⁹)

רק שהם"א המלוכשת בגופם הגביה עצמה .. ולכן מיד שקצף ה' עליהם .. נפלה הם"א מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה וישראל עצמן

לסה"מ תש"ג ע' 196). (162 פ' ראה יט, ג (ושם – בנוגע לענין הנסיונות: «הגם שירדו בהסתר פנים .. מוסתר בהם חיות אלקי .. כמו האב המסתיר אי"ע מבנו בכדי שהבן ירדוף אחריו ויתגלה חכמת הבן ודעתו החזקה שיכין שההסתר אינו אמיתי אלא רק בכדי שיבקשו בחפש מחופש וכי"»). (163 קיצורים והערות ע' לו.

(156 מגילה ג, א. וש"נ. (157 ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (וש"נ). תו"מ סה"מ ח"ג ע' לו. (158 סה"מ עטר"ת ע' תרו. ע' תרנה. (159 סה"מ תרצ"א ע' שסב. תרצ"ג ס"ע תקמו. (160 ראה בספריו: תפארת ישראל ספלי"ח. נצח ישראל פמ"ט. (161 להעיר מרמב"ם הל' גירושין ספ"ב (כ"ק אדמו"ר – הערה

קיצור (שני) לפרק כט

וגם בעיונו בספרים, להיות לבו נשבר בקרבו, ובזה ממאס הסט"א להשפילה כו'.
 וגם ירעים עלי' בקול רעם ורוגז, לאמר לו: אתה משוקץ ומתועב ומנוול כו', עד מתי תסתיר לפני אוא"ס הממכ"ע וסוכ"ע וכולא קמי' כלא חשיב, ומכחיש את האמת הנראה לעינים בראי' חושית. ועי"ז יועיל לנפשו, וידחה אור את החושך.
 וכמ"ש גבי מרגלים, שמתחלה לא האמינו ביכולת ה', באמרם, "כי חזק הוא ממנו", וכמארו"ל ע"ז. וכאשר אמר להם משה שקצף ה' עליהם, הגם שלא הראה להם שום מופת ע"ז, מ"מ נכנע ונשבר לבם בקרבם ויתאבלו כו', כי כל ישראל עצמן הם מאמינים ואין להם ח"ו שום ספיקות כו', רק שניתן רשות ליצה"ר לכלבלב כו' כדי להרבות שכרם, וכמשל פיתוי הזונה שבזוה"ק.

נתבאר אשר אם לא יוכל לפתוח טמטום וכבדות הלב לעבודה שבלב זו תפלה, ולא יוכל להילחם עם היצר לקדש עצמו במותר לו – עצה היעוצה לזה כמ"ש בזוה"ק, "אעא דלא סליק בה נהורא כו' גופא דלא סליק בי' נהורא דנשמתא מבטשין לי' כו'", היינו לקבוע עתים להשפיל עצמו, הוא הסט"א שהוא הוא האדם עצמו בבינוני.
 ובפרט כשיזכור חטאת נעורים שלו והפגם שעשה בעולמות, וכאילו נטמא היום, כי שם הוא למעלה מהזמן. גם להיות ממארי דחושבנא מכל מחדו"מ אשר לא לה' המה כל ימי חייו, כי זהו לשון "סטרא אחרא" (כנ"ל פ"ו), ונעשה עי"ז מרכבה טמאה כו'.
 וגם לשום ללבו רוב חלומותיו שהם הבל ורעות רוח דאתיין מסטרין בישין. ויאריך בענינים אלו במחשבתו

מיוחס להצ"צ – לקוטי הגהות

ודבר נפרד כו' וצריך להרגיש הצער ומרירות מזה".
 ושם¹⁶⁶ – "שעי"ז יועיל לנפשו כו'".
 נמשלה לחשך: עיין לעיל פי"ב¹⁶⁷. לקמן פל"ג¹⁶⁸.
 וממילא נפלה הס"א כו': עיין לעיל פי"ט¹⁶⁹.
 כפיתויי הזונה: עיין לקו"ת ד"ה ויעש משה נחש נחושת¹⁷⁰. ועיין לעיל פ"ט¹⁷¹.

לעשו' חשבון עם נפשו: עיין לקו"ת ביאור לד"ה על כן יאמרו המושלים¹⁶⁴ שהחשבון צ"ל בכל לילה.
 עד מתי תסתיר לפני אור א"ס ב"ה .. ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת הנראה לעינים .. והנה על ידי זה יועיל לנפשו כו': עיין לקו"ת ד"ה ראיתי והנה מגורת זהב פ"ו¹⁶⁵. "והעולם נראה יש

נסיון בדבר אמונה .. הרי כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש כו'". (170) חוקת סא, סע"ד ואילך (ושם): כמשל הזונה עם בן המלך .. שכל רצונה וחפצה שלא לציית אותה ובזה תתענג יותר שתהא אהובה למלך, משא"כ כשמפתה אותו ותוכל לו אין זה רצון המלך". (171) ושם: "אך נפש הבהמית שמהקליפה רצונה להפך ממש לטובת האדם שיתגבר עלי' וינצחנה כמשל הזונה שבזוה"ק".

(164) חוקת סז, א (ועי"ש שמציין לתניא כאן). (165) בהעלותך לה, א. (166) לה, ב בהגהת הצ"צ (ועי"ש שמציין לתניא כאן). (167) ושם: "כמו שהאור יש לו יתרון ושליטה וממשלה על החושך .. כך נדחה ממילא סכלות הרבה של הקליפה .. החושך וסכלות של הקליפה כו'". (168) ושם: "חשך הקליפות שבעה"ז החומרי המחשיכים ומכסים על אורו ית' עד עת קץ כמ"ש קץ שם לחשך". (169) ושם: "כשבא לידי